

~~730~~
~~259~~
24

Січ іде!

одня драма в 3-х діях.

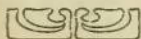
18

315

~~508~~

Написав

Сильвестер Ярчевський.

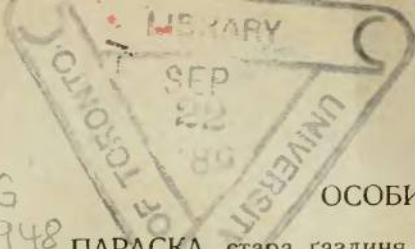

Чернівці, 1907.

Миколай Грабчука, Чернівці, друкарня „Австрія“.

В друкарні чернопешского лиц. товариства.

Ціна 40 естиків.

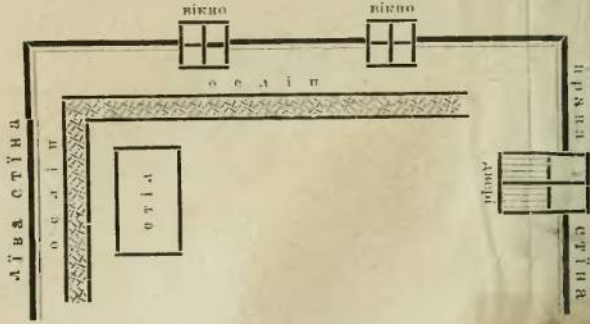

PG
3948
I 328
S5
1907

ОСОБИ :

ПАРАСКА, стара газдиня.
ДЬОРДІЙ, єї син.
АНИЦЯ, його суджена.
ПЕТРО, старий газда.
ЙОЙНА, коршмар.
АБРУМ, перекупень товарів.
ІНТЕЛІГЕНТ, невидимий, поза сценою.
ОСАВУЛА. — ПИСАР. — Дехто з гурту.
Хлопці, дівчата, хор — поза сценою.
Діє ся : в руському селі на Буковині.
Час : тепер.

Стіна головна, просто.

П у т р о х а т ь.

В 388
М 30

~~2.259~~

І. Дія.

(Нутро мужицької хати. Під стіною в лівого боку довгий стіл, застелений мережаною скатертю, в правого боку напроти сеї стіни двері. Просто стіна в двома відчиненими вікнами. За столом в ліва і просто нас під стіною в вікнами тягне ся гарний ослін рівнож застелений. В хаті не багато, але чисто. Пополудне. В комнаті вештаєть ся, порядкує — поправляє децо коло стола й на ослоні мужичка **Параска**, так десь 50-літня, старої дати, закурена, валякана. Говорить плачливим голосом, розкладаючи при тому живо руками способом балакучих наших старих селянок. З надвору чути крізь відчинені вікна гамір, гомін дівочої розмови й мужичої гутірки. Нараз чути голос за сценою: пет, тихо! Ідуть вже, ідуть!... На бік!...
Робіть місце!... місце!...)

Параска (до себе): От вже йдуть! Боженьку ти мій, як же в мене серце беть ся!

(Чути з далека хор: співвають звісну сїчову пісню. Голос щораз крішше в міру того, як хор наближає ся. Чути виразно):

Гей, там на горі Січ іде (2 р.)

Гей, там на горі наше славне товариство,

Гей машерує раз, два, три!

Гей на переді кошовий (2 р.)

Гей, на переді — наше славне і т. д.

Гей, а позаду осавул (2 р.)

ї, а позаду — наше і т. д.

Гей, а по боках четарі (2 р.)
Гей, а по боках — наше і т. д.

(Сьпівають що раз то голоснійше. Параска вештаєть ся трохи то сюди, то туди, по хаті, а там і сїдає на ослопі коло стола, підперши голову на праву руку. Роздумє над чимсь глибоко, час до часу похитуючи сумно головою. За сценою чути команду: Курінь — ставь! Повір! Рівняйсь!)

Параска (мов зі сну): Вайльо, вайльо! Бог ту сьвятий знає тай відає, що то таке тотя якась „Січ“! Моє серце дуже чоґось неспокійне з того часу, як єї ту стали заводити! Дьордїйку, Дьордїйку! дитинко дорога! Чи на добре ти йдеш та чи на добре?

(Чути стуканє в двері. За сценою все гам'р, що тріває весь час першої дії. Відчивяють ся двері, входить Петро, старий, поважний газда, бувалий в сьвіті, досьвідний і просьвічений, трохи слабовитий, немов умучений довгою дорогою. Часто покашлює, говорить звільна, немов вагаючись і відважуючи кожде слово).

Петро (входячи): Добрий день вам, тето Параско! Зайшов за „молодими“ аж на ваше подвірє тай трохи підтоптав ся. Де вже мині там з молодими шлях верстати! Бувало — минуло!

Параска (живо): Прошу, прошу, гостіть у нас! Сїдайте, дьидю Петре! (Поправляє на ослопі).

Петро (сїдає межі обома вікнами): Сїдаю, бода у вас добре сїдало! (За хвильку). Алеж люд

нині у вас, народа всякого, гай-гай! Щось аж вісім „Січий“ прибуло до нашої в гості. Хлопці, як мак. Привитати, бачите, прибули наймолодшу сестрицю.

П а р а с к а (журливо): Ай, таже наймолодшу сестрицю! (Потушила очі в вемлю За хвилю): Скажіть-но мині, дьидю Петре... ви чоловік розумний, чували тай видали май вже не одно... ну, тай і не нинішні вже, Богу дякувати... скажіть мині — нащо тай пощо тої Січи, тих якихось козаків по селах?...

П е т р о (немож здивований): То ви ще й не знаєте, Параско? Таже ваш Дьордїйко сам кошовий?

П а р а с к а: Е, та що там з того, що кошовий! Все то своя дитина! Що він мене там навчить? Він знає своє, а я своє, а до того ще й люди своє плещуть...

П е т р о: А щож би такого плещуть?

П а р а с к а: То ви не знаєте? Таже то аж волосє стає дубом, що вони не навповідають — тоті люди! Кажуть май одні, що то наслане на наш край, аби забирати більше людей до війська, а другі знов повідають, що тоту штуку принесли якісь вунїяти тай хотять нас православних геть на унію перекабатити! Недочекали би!

П е т р о: Ов, а хтож то вам такого нарзповідав?

П а р а с к а : Таже то вже, дьидю, всі воробці цьвірінькають !

П е т р о : Хибаж коли воробці цьвірінькають, то вже мусить бути сама найчистійша правда ? Тай відколи то вже люди мають вчити ся розуму від воробців ?

И а р а с к а : Та я не тото... Але кажуть... ну, люди так кажуть, тай я...

П е т р о : Котрі люди ?

П а р а с к а : Та котрі ? А вот хочби й наші пан-отець. Та виразно казали тої неділі в церкві : Люди, кажуть, не дайте ся підмовляти вашим ворогам... не дайте ся притьмом тягнути в нещастє ! А ви парубки, каже, не будьте гаманами ! На що тобі оден з другим, каже, тої червоної верівки ? Кого на ній будеш вішати ?...

П е т р о (покиваючи сумно головою) : Чув я, чув я про тото. Сам у неділю не був у церкві, трохи чогось слабував, але розповіли мені люди... Та скажу вам, Параско, таке : не по божому тото наш пан-отець навчають, ой не по божому тай не по християнськи !

И а р а с к а : Також говорите ! Таж він на те учив ся, аби знати, що говорить !

П е т р о : Вибачайте !... Ба скажіть ви мені : чи всі люди на сьвітї однакові ? Чи всі мають однакове серце ?... Де там ! Оден ліпший, другий гірший. Оден тобі як брат, другий

як кат! Иньший то й лїпший від брата, а знайде ся такий, що й лютїйший від ката! І то всюди так: межі панами і межі мужиками. Тай ще й межі пан-отцями. Та правда ще не вмерла, ще єї й не похоронять. Знайдуть ся ще й у нас пан-отці, що йдуть з народом, з мужиком. Що раз таких більше. Я був недавно на заснованю „Січи“ в Лужинцях, та там був також оден пан-отець. Добрий чоловік. Сам промовляв до людей — щиро — сердечно. Бо то наш чоловік. А той, що в нашім селї, то якесь недобре має серце! Нікого не порадить, нікого не споможе! І громадї він не є щирий! Хто єго видїв у читальни? Чи порадив він нас, як ми закладали касу? А дре, якби на нас не одна, а сїм шкір було! Не дивно, що він проти „Січи“ виступає: як мужик просьвітить ся, то пропало жниво тих, що не орють і не сїють, а собирають! Доброму наше щастє не пошкодить!...

П а р а с к а (покиваючи сумно, трохи недовірливо головою): Ай таки так, таки так!... Та ще казали люди... таки сам Йойна, коршмар... що то революция... Тота „Січ“, каже, то на тото, аби сїчі! То будуть, каже, збирати ся сїчи панів і жидів. Але, каже, недочеканє їх! Хочуть вони сїчі, то будуть сїчи їх тай різати, як капусту! А вашого, каже, сина,

вашого Дьордїйка — то насамперед будуть сїчи, бо він гершт до того всього... Йой, йой, йой, якже заболїло в мене серце, як я таке почула! Гадаю собі: гай, нещасливаж тобі годинонька, моя дитино! Таке тобі буде, як твому неневи небїщикови було! І той також спирав ся з панами доти, доти спирав ся, аж доки не знищив ся гет до послїдного грейцарика тай умер в бїдї тай нуждї. А я бїдна вдовиця ледво тоту хатинку затримала при нас... Та ви се знаєте, дьидю Петре!... Пїдрїс же мїй Дьордїйко, пїдрїс тай стали ми добувати ся з довгу, а ту нараз нещастє, таке нещастє! Вайльо, вайльо! (Майже заводить).

Петро: Та яке там нещастє! Я ще не бачу нїякого нещастя! Що се вам снить ся?

Параска: Ага, кажете, снить ся! Йойна казав через люди виразно, що, каже, я тому Парациному синові Дьордїйові, каже, покажу, що то робити бунт! Винна менї ще Параска близько двї сотки, що старий позичив, — то хату єї спродам і ґрунт єї продам і з торбами в сьвіт за очи, каже, пущу! Що вона собі гадає! Такого бунтівника тримати в хатї? Козака вона годує? Дам я тобі козака! Ой, ой, ой!

Петро (поважно): Цитьтеж бо, Параско! А то сьпїваєте так тонко, як би голос на льоте-

риї виграли! Та чогож ви боїте ся? Що тутки за бунт? Таж на то все маємо право! Все те, бачите, від пана цїсаря позволено! Таж за тоє нікому ані волос не спаде з голови! Та на то є статута тай параграфи!

П а р а с к а (недовірно, уперто, жалко): Ага, статута, палїграфи! Що мені з них, як мою дитину замкнуть до криміналу, а мене проженуть з хати?! Вже то жид знає, що робить і що говорить! Він не скаже так собі на вітер, ой не скаже!... Підуж я під чужі плоти, піду, як пташечка без гніздочка! Ой підуж я, бідна вдовиця, нещаслива!... На що було мені на таке дозволити! Та ще в моїй хаті!... Ой працюнько моя ти ненаглядна! Підеш — розкотиш ся по сьвітоньку, роздобиш ся як пісок, як порох!... (Плаче тяжко. Петро хоче вїби щось говорити, втихомпирювати єї, та кинувши легковажно головою, спирає ся обома руками на грубу палицю, що єї держав у правій руці; наслухує. Наряз чути за стїною слова — дуже виразно. Пливуть вони крізь відчинені вікна в хату. Се промова невидимого інтелїгента на зборах „Сїч“).

Невидимий інтелїгент (за сценою : Сьвітлі збори! Дорогі братя і сестри! Славне парубоцтво!

П е т р о: От лїпше слухаймо, що там говорить якийсь пан з Черновець. Поназ'їжджало ся їх нині багато (іронїчно) — робити „бунт“! (Присуває ся ближше до вікна з лївого боку).

І н т е л і г е н т (ва сценою): Що то за сьвято нині у вас, що так прибрали ся гей на храм який? Якаж то радість велика ясніє на ваших лицах, котрі нераз потом обливають ся при тяжкій праці? Якіж гарні хоругви бачуть наші очі в ваших руках і на воротах сего газдівства! Що за одні тоті стрункі молодці з червоними лентами через широкі парубочі груди?... Яке се сьвято? — скажіть, скажіть, о руські люди!... Сьвято се велике нині, дорогі братя, у вашім селі...

П е т р о (міжтвм): От, говорить, як у дзвін дзвонить! Дармо каші з молоком не їв певно! (Параска присуває ся до вікна з правого боку).

І н т е л і г е н т (дальше): Завитав у ваші пороги, у ваші хати убогі великий гість нині: славна „Січ“. Дорогі мої! Хто не чув до нині слова „Січ“?... По наших селах іде голосний гомін того чарівного слова „Січ“, а на звук єго серце здрігає ся якимись дивними, незнаними доси радощами. На чародійний звук слова „Січ“ встають, немов з під землі виростають ряди славних молодців, перевязують через щирі молодечі груди червону ленту і на грімку команду „Юзир!“ стають в одну непобідиму лаву для оборони рідних хат від злого пожару, для охорони рідних душ від гіршого єще лютого ворога — від темноти. І от бачимо, що йде тота „Січ“ зі села до

села і як той чудотворець який воскрешає з мертвих цілі громади, будить зі сну отяжілих і підносить оп'янілих нещастєм, побитих лихолітєм, бере їх за руку мов дитину і веде на ясні райські левади щастя, долі, добробиту! Цвितуть, пишають ся за нею руські села, усміхає ся вдоволений мужик і гордо підносить ясне чоло в солодкій надії, в горячій вірі, що єще не вмерла руська мати! (Клики за сценою: Славно! Славно! Ще не вмерла Україна!)

Петро (до Параски): Чуєте? чуєте? (ра-)

Параска (тривожно): Господоньку сьвятий! (всім)

Інтелігент (дальше): Так, ще не вмерла руська мати — і не вмере!... Умре хто иньший: умре ворог правди, ворог нашого люду, ворог Руси-України... Той — що нам кував кайдани темноти і неволі; той — що нам копає могилу убожества і взаїмної незгоди; той — що грабив наше майно горівкою і ошуканьством; той — що вчив продавати честь народню — горожаньску на всяких виборах і у всякій важній справі народній; той — що бажав нас порізнити, посварити і вбити на віки й віки; той — що виривав з наших сердець куснями любов до рідного краю і до рідної мови дорогої; той ворог наш іщезне і пропаде, яко щезає дим від лица огня!...

(Голоси: Най пропадуть вороги! Най жие наша вітчизна! Наш народ!)

Інтелігент: Так, вони пропадуть, коли в нас буде більше сили, більше відпорности. От, на що ми закладаємо „Січи“! Аби єднати ся в гурт, у громаду щирих і просвічених людей, аби вигнати з руської хати пиянство, а повитати в ній чесну тверезість; аби розпрощати ся на віки з незгодою і братньою бійкою, з процесами, з клятою тяганиною по судах і адвокатах — брат проти брата, син проти отця, отець проти дітей — аби повитати ангела згоди і взаїмної розради, поради і помочи — так — оден за всіх, всі за одного! Не дайте, братя, загинати в нужді нікому, що належить до вашого товариства, до вашого брацтва серця — любови! Спомагайте ся взаїмно всі, а будете великі, сильні, мої братя! (Голоси: Правда! Славно!) Будьте добрим приміром для других нетямущих людей в громадї. Най з почесністю покаже на вас кождий і най з почесністю вимовляє слова: адіт, се січовик! (Славно!) Так братя! Знаєте, що робити вам — робіть же!... А в нещастю — не дивіть, хто се потребує вашої помочи, чи се ваш брат, чи кум, чи сусід; Русин, чи Волох, чи Жид — наш він чи кацап — усякому несіть поратунок! Де поломінь з'їдає людську

працю — туди ви спішіть — зараз — живо — радо ратувати! То ваше перше велике діло! (Славно!) А тепер, братя, заки приступимо до вибору старшини, поясню вам обовязки єї зглядом товариства і... (Велика павза. Нараз тойже сам голос гомонить в другім тонї — енергічно, способом команди. Гамір.) Позір! Саме ось в ту хвилю доносять нам про огонь в Лужинцях. Тому перериваю на якийсь час збори! Там огонь — там нам спішити! Відбудемо огняні хрестини! Посестри „Січи“ з нами! В похід! Сурмач!

(Сурма трубить на тривогу, до огню. Чутно тушіть, бігашину; поамалу все затихає)

Петро: В Лужинцях, казав, горить! Ратуй їх Господи!

Параска: О Боженьку мій милосерний! Побігли! Аби хоч Дьордїйкови що злого не лучило ся!

(Виходить обое в хати. Чутн в далека сурму і церковні дявопи. Велика павза. В хатї пусто. Врешті вертає **Параска**, за нею входить в хату **Аниця**: дївчина молода, чепурна, скромвенька, але жива).

Аниця: Але полетїли, як вітер! А я мату-сенько гадаю: скочу до вас — Дьордїйка нема — та щоб вам не було сумно тай страшно!

Параска: Ай, добра з тебе дитина! Та чого би менї тут мало бути страшно? Але що сум бере — то правда! Деж бо то — люд-

ська працює так марно пропадає! Ледво
позволили, постягали, а ту вже й огонь!
Нещастє тай нещастє!

Аниця: Добре ще, що „Січ“ так близько.
Пішли й наші, то все таки щось виратують!
(Станула коло вікна з правої сторони, глядить на двір).

Параска: Ай виратують, доню, виратують.
Але себе то вже дехто й не виратує!
Згорить, тай ще і без вогню, як ось мій
Дьордійко тай я з ним — нещаслива!
(Усіла коло стола з лівого боку, сперла ся ліктями,
хитає сумно головою. Аниця дивить ся на неї з жалям.
Томляча тишина. Павза).

Аниця: А ось і Йойна йде до нас, тетко!

Параска: Йойна? Іде, кажеш, до нас? Не
добром того пахне, ой не добром!

(За хвиличку. Йойна станув за лівим вікном з під-
вору. Фігура закинута, уперта, з жидівська горда).

Йойна: А що? Пішли! Побігли, як вівці!
І ваш (іронічно) кошовий з ними! Ну, ну!...
Най біжуть... А що, Параско, казали ви єму,
аби плюнув на всьо тай на „Січ“, бо буде
зле?

Параска (валжкана, смутна): Ай, та чому би і
не казала? Казала — і просила — і молила!
(Аниця дивить ся на неї зі співчутем).

Йойна: А він що?

Параска: А він каже, що ви єму за те не
можете нічого зробити, бо то вольно...

Цісар, каже, позволив... „Січ“, каже, заводити вольно... є на всьо статута...

(Серед тої розмови входить у хату спокійно й тихо А б р у м : згорблений, сухий, правдивий образ жида-пролетаря, що ледво дихає за убожеством; лице сумно задумане, добре: цілий він — велика суперечність до Йойни. Війшов, кивнувши всім на привітаннє головою, скинув міх із плечий в кут, слухає цікаво розмови, стоячи в дверях .

Й о й н а (іронічно): Ну, ну, або я що кажу? Вольно, вольно... А мені своє казати таки вольно! Чому ні? Я кажу — тото бунт — і я знаю, що кажу... Маю свою правду на то.

А б р у м (шомалу, з розвагою): Ей, Йойна, Йойна! Що ти говориш? Чи пасує тобі таке не мудре говорити? Що ту за бунт? Який ту бунт? Яж преці також ходжу по селі, скуповую в кожній хаті то се, то те — що мені треба — але про ніякий бунт я не чув!

Й о й н а: Ну, то добре, що ти не чув! Не чув, бо не хотів чути! Преці ти все з ними, з гоями! Тай врешті — щож ти можеш таке стратити на тім бунті? То не на тебе бунт, то на нас, на таких як я! (Горячо, задпрливо). То не бунт, що мужик читає газети, має читальню і не хоче робити за такі гроші, що єму дають?... То не бунт, що вони кричать: Не пий у Йойни горівки, най єму скисне?! Йойна коршмар — тому Йойна

злодій! То не бунт, як вони роблять на майдані егзицирку і машерують і трублять і сьпівають і пхають ся до всього, де їх не треба? Ну, для тебе то не бунт, бо на тих пару цибулів чи яєц, що ти від них купиш, нема ані штрайку, ані жадної змови, але на мене є змова! Ти Абрум не знаєш еше, що то бунт, але я знаю, бо мене від того болить голова. Що стане ся з моєю горівкою! Преці сам єї не випю!... То не бунт?

А б р у м: Слухай, Йойна — ти преці розумний чоловік. Слухай же! Що то за бунт у мене, коли чоловік хоче жити так, як повинен? Коли не хоче пити, худобити ся, підпалювати, різати? Чи мужики не люди? Ми жиємо межи ними і з ними і навіть з них, то чоґож ми ще маємо бути їх ворогами? Сьвіт тепер щораз розумнійший стає: як ти менї, так я тобі. Як жид з них буде сотати кишки, пити їх кров, то вони не будуть єго за те цілувати як брата? Га, як ти кажеш?

Й о й н а: Чи ти видїв, аби я з котрого з них вирвав коли кишку? Що ти плетеш такі дурниці, Абрум?

А б р у м: Ну, ну — не вдавай малого хлопчика! Тиж все таки не по людськи з ними поступаєш. Они хочуть бути порядні — ти з них рад би мати злодїїв! Они хочуть бути

тверезі, просьвічені — ти з них радби зробити п'янюгів, послідних волоцюгів. Знаєш, я тобі скажу щиро, що я волю мати до роботи з розумними і тверезими господарями, як з ледарями, п'янюгами, від котрих непевний житя навіть найбільшійший жидпохатник, не то який богач — Йойна!

Йойна: Та яж кажу, що ти з ними! От вихрести ся, то бодай не буде стида, що такий жид є на сьвітї! Тьфі! Я за тебе стидаю ся! Герсти? Я стидаю ся за тебе. Ти виродок! Ти знаєш наш гешефт?

Параска: Ой, аби таких виродків було як найбільше, то би не зле було на сьвітї!

Йойна: Та я знаю, що для мужиків таких, як той, подай як найбільше. Таких капцунем! Ви хотїли би, аби ми всі зійшли на таких Абрумків, що не знає жадного гешефту. І тому він капцан! Але я ні, я — Йойна, я ще розумію свій гешефт! Я також розумію, що то є читальня, „Сїч“ і такі иньші мужицкі фільзофії: Gib ejm a Setz — schlug ihn nischt!

Абрум: Я не люблю такої розмови. (До Параски). Газдине, я ще ту прийду дещо купити. А тепер іду, бо в Йойни ще більший писок, як живїт! Бувайте здорові! (Відходять).

Йойна: Іди, зломи карк по саме колїно! То, як виджу, не буде нічого з того. Ваш „ко-

шовий“ не хоче відлучити ся від „Січи“. Га, почує, як при „Січи“ біда присіче! За тоті гроші таки подам. Підете з хати геть! Не будете ту панувати: Недавно він мені казав (з патиеком) — з тої моєї хати забирати ся — а тепер я єго викину (бе влорадно кулаком я одвірок вікня) звідси — разом з бебехами і з лентами!

П а р а с к а : Та майте Бога в серцю, Йойно! Все ви за якісь гроші тай гроші верзете, а я, бігме, не знаю, які то гроші позичив у вас мій небіщик! Яж вам то казала пару разів... Таж я мусіла би була знати. Небіщик був би мені все сказав, коли би був позичив!

Й о й н а : А видите, що не сказав!

П а р а с к а : Бо нічого й не позичив!

Й о й н а : Най вам буде й так, а я маю сьвідків: от, стару Макрину, що в мене служить — вона тогди палила в грубі, як ваш чоловік брав від мене гроші! — тай Ілька Мака за води.

А н и ц я : Алеж бо знайшли собі сьвідків аж сьмішно!

Й о й н а : Ну, чого сьмішно, з чого сьмішно?

А н и ц я : Та зі сьвідків! Макрина — стара п'ячка, а Мак — там то кажуть, найбільший хрунь у селі, що за чарку горівки продасть навіть душу, коли єї ще має! (Сьміє ся).

Йойна: Ай вай! Яка ти мені розумна! Фе!
така молода, а така обмовна! Стидай ся!

Аниця: Стидайте ся ви за них, Йойно, сеж
ваші приятелі! Такіж то з них і свідки
будуть!

Йойна: Ай вай, яка премудра! Будемо ми
виділи, як ти запієш тогди, коли твого ко-
шового викинуть з хати! А що тогди з
вашим весілем? Га? Пропало!

Аниця: До вас хіба вінчати ся не підемо!

Йойна: Не підете! Таки цілком не підете!
З чим підете? З порожними торбами? Він
не буде мати нічого — а ти не багато, тай
буде паньство!... (По хвилі — облесно). Слухай
но Анице! А таки ти розумна дівчина, хоч
і трохи уперта! Але знаєш ти що? Може
би ти сама його відмовила від тих — тих
козаків?...

Аниця (немов не розуміє): Кого?

Йойна: Ну, питай ще кого? Та твого ка-
валіра, нареченого... Бігме, не пожалуєш
того!... У мене є такі ладні, такі ладні ко-
ралі (прицмокує), а тобі в них було би дуже
до лица... Ну?... (Півав).

Аниця (добродушно): Йойно, знаєте що?

Йойна: Та що?

Аниця (помалу): Подаруйте но ви тоті коралі
— вашій Макрині!

Йойна (мов уражений): Ет пусте! Говори з нею!

(Гнівний). Ну, побачиш! Всіх вас я навчу!
Той мене викидає з хати, сеся кпить — а я
ніби їх дурень! Чекайте! (Погрозив пистуком.
Відійшов скорою ходою).

П а р а с к а : От, розмовив ся жидиско, аби
хоч не наварив ще більшого лиха, як хотів!

А н и ц я : Не бійте ся, матусю! Не бійте ся!
З великої хмари малий дощ. Серце моє ві-
щує, що все те мине ся без шкоди для нас!
Ще є прецінь правда, ще є й суд — а той
суд то не Йойна! І сьвідки єму такі не
поможуть!

П а р а с к а : Дай же Господи милосерний, аби
воно так стало ся!

(Завіса).

II. Дія.

(Два місяці півнійше. Тота сама комната, лише дечого ший більше: на стіні просто образи Шевченка, Костомарова, Драгоманова, Федьковича, Воробкевича, Хмельницького; в куті — дерев'яна шафа з книжками, себто початок січової бібліотеки; на столі порозкидвані часописи. За столом — бливше нас — сидить січовий писар і пише протокол в васіданя, на ліво від него осавула; під вікном в правого боку плетуть дівчатка — між ними Аниця — вінки. Входить і другі парубки-січовики, дехто в ленті).

О с а в у л а (складає гавету старанно на бік, звертаючись до дівчат): Жваво, товаришки, жваво, ще відай роботи буде гук, заки пристроїте на завтрішний вечір нашу хату, як треба! Завтра мусимо поставити ся як слід, аби народ знав, що то „Січ“ справляє вечериці...

А н и ц я: Та ще маємо й ціле завтра часу, упораємо ся...

О с а в у л а: Ага, упораєте ся! Ну, побачимо, побачимо. А віршик — тоту свою деклямацію — вже ти вмієш плавно?

А н и ц я: Ще й як! А — от слухайте:

Світе тихий, краю милий, моя Україно!
За що тебе сплюндровано, за що мати гинеш?
Чи ти рано до схід сонця...

Писар (підіймає голову від письма): Чекай, чекай — помалійше — не жени, ніхтож за тобою з батогом не гонить! А що вчора казав учитель? Помалу, каже, поважно...

Аниця: Та я тільки так — от собі — аби чули, що добре вмю на память. Яж еще не виголошую перед гістьми. Почуєте, як я завтра деклямувати му.

Писар (передирчиво): Ну, ну, почуємо, як ти станеш, забудеш ся тай ані в зуб дальше! Ото почуємо!

Аниця (боронить ся): Якось то буде, не жури ся пан писар!

(Мала п'ява).

Осавула: Ага! (до писаря). А не забув вислати все як слід? Запрошеня тай до „Буковини“ й до „Рускої Ради“ або до „Грому“ звістку про вечерниці?

Писар (весело): Егеж, най забуває хто багато має, а наша господарка не довго ще на світі. Що то значить два місяці! А все ми вже й газети маємо і книжки і муштра йде не зле — дай нам всім Боже здоровля тай купу гроший!

Осавула: От, ми собі тут веселі, а не знати як там пішло нашому Дьордійкови в суді з Йойною-ненажерою.

Писар: Ага, єго от-от що й нема. Може вже й під дверми!... От, напасть на гладкій

дорозі — не Йойна! Але я гадаю, що таки не вдасться йому з тими його велебними свідками.

О с а в у л а : Ага, не вдасться! Чому би ні? Коли громадська власть не кине їм нічого, то будуть могли присягати. А тоті, звісно, на все присягнуть, що їм прикаже Йойна.

А н и ц я (не сьміло): А совість?

П и с а р : Про совість питаєш? Мав пес хату? Ого, совість їх утопила ся давно в горівці!

(Шавза. Всі привадувались, лиш дівчата працюють. Аж тут відчиняють ся двері, входить Дьордїй)

Дь о р д і й : Добрий вечір, панове товариство, тай ви дівчатка!

В с і : Добрий вечір! Здоров брате!

О с а в у л а : Якже там товаришу Дьордїйку? Як повело ся? Розповідай, бо цікаві дуже!

(Дівчатка покинули на хвилю робітку, січовики піднесли з оживаєм очі на него. Він сідає в куті близько лівого вікна — смутний, похнюплений — опираєть ся правою рукою на стіл).

П и с а р : Ой відай не з добром, коли таке лице, як би й жити не хотїв!

Дь о р д і й : А хибаж варта жити, коли правду поховали! Нема правди, братя, ой нема!

О с а в у л а : Що ти кажеш, товаришу, присудили хіба заплатити?

Дь о р д і й : Двіста золотих і щось там єще проценту і коштів! Най се грім трісне!

Всі: ах-кають.

Осавула: Та якжеж так можна? Хибаж і складали присягу? та хто?

Дьордїй: А хтож би як не Макрина, що в Йойни, тай Мак ізза води!

Писар: А триста їм з моста! А яж і тільки того бояв ся, аби їх не припущено до присяги! Таку піячку і такого хруня, що все з жидом проти громади!

Осавула: Та якже їх припустили?

Дьордїй: Та як? Звичайно. Я спротивив ся їх припущеню за свідків та ще і до присяги, а Йойна виймає письмо з кишені тай — тиць у руки судії. Судия читає, я ухам своїм не йму віри: Макрина, виходить, не є ніяка піячка, ані коршмарска помітачка, тільки бідна, стара жінка, що ізза немочи не може взяти ся за тяжку роботу, лише служить чесно і право в пана Йойни... От яке свідоцтво видано єї з громади! Двірник прибив свою печатку — і маєш „чесну особу“.

Осавула: Ну, вже яке їхало, таке й здибало! Тож і до присяги прийшло?

Дьордїй: А виж як гадали? Неня все плачуть тай кажуть: алеж я не знаю нічого за позичку, я мусіла би була знати! Не могло. Я кажу: Сьвітлий суде! Се все неправда, се тільки на того, аби мене від-

страшити від „Січи“. Я не дав ся відстрашити, то Йойна шукає собі відплати за теє! Як сьвідки присягнуть, відповідають мені, то ніхто тут не поможе!... І сьвідки присягли!

Д і в ч а т а : Присягли!

Дь о р д і й ! Макрина заявила, що вона тоді як раз порала ся коло груби, бо студена днина була, як прийшли небіщик неньо, тай просили в Йойни 180 золотих тай обіцяли й проценти. В куті сидів Мак, попивав горівку тай ще сказав до небіщика: а тепер то вже й напете ся зі мною!...

П а р у б к и : А то вже неправда!!

Дь о р д і й : Та вжеж — неправда! А Мак присяг також, що був у коршмі, бо мав діло і видів, як Йойна дав гроші. Йойна каже, що гроший не бояв ся дати, бо татуньо були собі газда порядний і певний... І так усе скінчило ся — а тепер значить, плати, а ні то забирай ся з хати, бо жид не подарує, зліцитує все. Сеж бо й на те піявка! (Понурия сумно голову. Всі привадувались. Дехто вглядає ся на другого і покивує рефлексивно головою. Відчиняють ся двері, входить ще двох парубків, перешнютують ся з деким, виходять).

О с а в у л а : Жаль нам тебе, товаришу, не повіриш, як дуже жаль! (щпро). За нашу чесну справу, за руську справу тобі припало тер-

піти!... З початку кликали тебе й нас до старости, до комісаря — випитували про бунт; не вірили нам, що ми в чесній справі підняли ся вести нашу „Січ“. Ще багато не вірять нам, багато підозрівають! Минуло одно нещастє, наспіло друге, тим страшнійше, що нема як від него оборонити ся. Від напасти не пропасти, кажуть, а від злих людей, від дияволів у людскім тілі не втечеш так скоро, як би гадало ся... Але чекай, товаришу, якось то буде! Ти нам дав хату, ти позволив радо товариству збирати ся в ній, тобіж і належить ся від нас вдячність — — (Рух коло дверей. Увійшла притьмом П а р а с к а з виразом розпучної і непорадної лютости на лиці).

П а р а с к а (жрикливо): Вдячність, вдячність!... Ми маємо вже тоту вдячність! Ого! вже ви нас з тої вдячности обвішали торбами! З торбами підемо, безхатники, через вас, мої козаки! Через вас мудрагелі! І нащо я ще впустила вас до моєї хати? Ей, Дьордїйку, Дьордїйку? А чи не казала я, сину, що то все нещастє, лихо на на нас? А ти, мій кошовий, ще впустив тоту „січу“ до хати! (Гнівно). Забирайте ся мені звідси геть! Аби я тих червоних петлів не бачила більше в моїй хаті! Забирайте ся, бо через вас мене викинуть! (Всі зірвались, змішались).

Дь о р д і й: Гов, мамуню! Тай я тут маю якесь слово. Я ваш син, тай тій хаті газда.

Виганяєте їх, вигоните й мене! Але прошу, товариства мені не ображайте! Чим вони провинили ся проти вас, проти людей? Се молодці й дівчата чесні, тверезі! Я сам їх запросив до сеї хати, сам їм відступив єї на сходини, то не стану виганяти безвинно!.. Ви нас, мамуню, молодих не розумієте! За ваших часів такого не бувало! Але часи змінили ся, бо все кругом нас зміняє ся. Так мусить бути! Не на зло ми йдемо, не на зло! Самі здорові переконаєте ся, як поживете! Я знаю — нещастє нас пришибло, тай ви самі не знаєте, що робити, як собі помочи, на кого взлостити ся... Але не туди дорога, матусенько! Жили ми доси з праці рук і доробили ся й по смерти небіщика дечого, то й тепер не станем дармувати. Нопрацюємо, віддамо кривавий, несправедливо видертий гріш тай дальше якось жити мемо! (До товаришів). Правда, товариші? (Потакують). Люде добрі нас не покинуть і в роботі і в охоті допоможуть...

О с а в у л а : На нас числіть, не бійте ся!

П а р а с к а (розжалоблена): Та я не з гніву, мій сину, не з гніву так кажу, іно з жалю! Жаль за працею своєю, що так даремно піде в собачі лаби, ой та який жаль!... От тепер ще як ми йшли обоє з міста, зі суду, здибають мене люди тай питають як? що?

а я розповідаю. Кождий каже — робіть так а так. Най Дьордїй, кажуть, відкараскає ся від тої „Січи“ тай най про людске око тримає з Йойною, то буде тобі спокій. Йойна й гроші подарує; чиж єму треба тих гроший? Чиж він не богач?... А йду поперед коршму, виходить Йойна тай каже до мене: ще раз тобі кажу, май розум жінко! Ей, май розум жінко! Ще можемо якось поладити ся!... Тай я от прийшла тай кажу всьо, до чиста! Щож у тім злого?

О с а в у л а : Та воно так, тето Параско, нема в тім нічого злого, тай ми розуміємо, що з вас жаль говорив, а не ярість. Та тут треба иньшої ради-поради. На Дьордїя напосїв ся Йойна, бо знає, що він у нас голова і щира порада...

В с і : Так і є...

О с а в у л а : І знає Йойна, що як нема в нас Дьордїя, то помалу й другі відпадуть, розпичне ся незадоволенє, негодованє а потім і ворогованє. „Січ“ не тільки що не розвине ся, але й ослабне, розібе ся. Тото мов дерево, що підтинають єму коріне. Тому треба нам порадити ся, що з тим ділом робити...

Д ь о р д і й : Товариші, прошу вас, не журіть ся тим ділом. У вас і так журби много, а кождий ще й свою має до того... Лишіть се так, як би й не було нічого...

О с а в у л а : Е, так не можна! Але за те можна інакше. (Надумус ся). А що — як би так про людске, або лише про Йойнове око ти відкараскав ся від нас, а тайком був з нами і правив нами?

П и с а р (що доси сильно над чимсь ровдумував, вірвав ся жваво): Ет, се — позволь товаришу — велика дурниця, що ти сказав! І як ти можеш з нею виходити перед нас? Таж то таке саме лихо, як і не належати зівсім! Сеж цілком лихий примір!

Д ь о р д і й : А на таке я не пишу ся ніколи! Я вже сказав, як гадаю позбути ся лиха. Січ — січю, а моя річ — иньше діло!

П и с а р : Позволь, товаришу кошовий — скажу тобі, що й ти неправду кажеш!

Д о б р о д і й : Як се?

П и с а р : А так се, що ти товаришу так, як би не розумів задачі „Січи“, як би не знав, які обовязки маємо всі ми — оден за другим — зглядом цілого товариства і зглядом кожного члена єго. Га? Оден за всіх, а всі за одного! Забув? Таке, як тобі, може лучити ся кождому з нас, а передівсім нам зі старшини, бо — порази, кажуть, пастиря, розженеш і стадо. Тому годі нам, панове товариство, приглядати ся з заложеними руками нещастю кошового, а радше треба нам єму помочи!...

Д е х т о : Та як? От штука!

Писар: А яж не кажу — всі за одного! Таж то велике слово! Сумно булоб, колиб ми єго й на дальше не мали розуміти! Тоді не повинно би бути на руській землі ні одного товариства, бо нащож нам їх, коли й так можна буде одинцем пропадати! Я гадаю:— мої товариші й товаришки, що нас вже в „Січи“ доволі, аби можна було помочи Дьордїюви, кошовому... Розумієте мене? Я гадаю помочи так — на правду — грішми! (Рух межки товариством).

Осавула: Правду кажеш, брате! Бодайже ти здоров був тай великий зріс!

Дьордїй (живо): Що ти кажеш, писарю?)

Параска: Як? як?)

Писар: А те, що чуєте! Помочи грішми, то значить зложити ся межки собою тай запла- тити за Дьордїюка тай за матір його чесну газдиню Параску всі отсі гроші, які суд призначив нахабному Йойні!

Всі: Алеж се знаменито! От, нам писар нів- року! (Сердечно).

Дьордїй: Алеж куди ти хлопче?

Писар: А до куми в гості!

Параска: Бог би за тебе говорив!

Осавула: От, розумне слово! Бігме, варта єму причепити медалю зі щирого золота!

Писар (жартом): Дай спокій, а то прийдуть злодії тай украдуть!... А я тимчасом без

медалі так вам кажу: є нас тут у „Січи“ разом із дівчатами 223 чоловіка. Зложім ся ми по левови, по короні, по кілька шісток — як кого стане — тай до пару день зложимо першу рату тай занесемо до Йойни — за наших господарів — за тету Параску тай за Дьордїйка!

Дехто: Гей, гей, а то буде файно, бігме!

Аниця: Тай із завтрішних вечерниць зберемо дещо!

Осавула: О видиш! Таки так! Завтра, маю надію, назбирає ся також пару левів тай якось буде! (До Дьордїя). Не жури ся Дьордїйку, товаришу добрий тай чесний! Не пропадеш межи нами! І не згинеш в чортячих лабетах!

Дьордїй: Алеж я не можу сеї жертви прийняти від вас! Се значило би здирати товаришів з самого почину товариства!

Писар: Але що ти верзеш? Якеж тут здирство? Кождий дає, кілько може. Зле кажу „дає“ — позичає! От я зараз таки нині закладаю на новім аркуші паперу спис тих, що дадуть і кілько дадуть. Розумієш? Кожного прецінь на який там гріш єще стати! Не пемо алькоголю, багато з нас не вживає й тютюну, (жартовливо) наші дівчатка перестануть на якийсь час заживати табаку...

Дівчатя: Фе, фе! Що ви кажете?

А ниця: Хиба з нас котру бачили, як нюхала табаку?

Писар: Ну, ну, або я знаю, може се була й цвітка, я гадав — табака! (С'єміх). Вибачайте! Отже, кажу, зложимо що треба, віддамо юді, най удавить ся і спокій голові! А ти собі, Дьордїю, тимчасом працювати меш і ай складати меш що місяць або що два до каси тільки а тільки левів на довг, тай із часом виплатиш ся. Схоче котрий товариш дістати свою вкладку скорше, то виплатимо єму скорше з того, що зложено Не бій ся! до суду не підемо! А поратунок буде!... Я таки назву той спис „На поратунок товариша Дьордїя“. Як ви про се гадаєте товариші? Га?

Осавула: Се така розумна гадка, що мені аж заздро, чому то вона не мені впала до голови. А така чесна, що ніхто з нас не стане проти неї. Отсе початок нашого урядованя — с е р д е ч н о г о! На загальних зборах — тому два місяці — ходили ми ратувати від огню. Відбули — як казав делегат із Черновець — наші огняні хрестини, нині відбудем хрестини серця! Честь товаришови, що таку гадку зростив у своїй молодій голові, а честь тим, що єї приймають!...

Всі: Ми всі приймаємо!

Дівчата: Славно! Славно!

Писар: На щастє, на здоровлє, братчику
Дьордїю! Мушиш приймити! Хоч — не хоч!

Дьордїй (розжалоблений, утішно зворушений): О
мої сердечні товариші! О мої щирі! (Хватає
за руки писаря, цілує ся з ним; так само з осавулою
і з другими товаришами В комнаті гамір, Чути слова:
„любий Дьордїю! Спомагаймо ся, не даймо ся!“ Ве-
лика, загальна радість).

Параска (глядить утішно здивована по всіх, описли
обтираючи запаскою сльози звертає ся до дівчат, що
збли ся в гурток коло дверей): От вам хлопці!
От діти! Господь їх поблагословить за нас
— за мене бідну вдовицю... За поратунок у
у тяжкім безталанню моїм... З таких людей,
з таких хлопців виростуть розумні і чесні
газди, памятайте дівчата!... Що то значить
книжка! Що то значить „Січ“!... За моєї
пам'яті такого не бувало!... (До Січовиків). Як же
я вам тут подякую, бідна вдова, та як вам
подякую? Най же вам Господь посилає по-
тіху, як ви мені післали нині! (Клавієть ся).

Осавула: Дай Боже й вам, дай Боже й
нам!

Писар (жартовливо): А так, при вас капне щось
і для нас!

(Веселість. Гутірка. Позасїдали за столи. Параска
виходить в комнату, обтираючи сльози. Дівчата плетуть
дальше вінки, деякі відходять зі словом „добраніч!“ По
хвили голосна розмова).

О с а в у л а : Але упече ся Йойні даремно,
упече ся!

П и с а р : Та ще гірше єго упече, коли побачить, що „Січ“ живе й дальше, а Дьордїюко й гроші має! От що! Тай дивний же народець собі — тоті коршмарі — ще й як дивний! Сяде тут серед села, продає паруху і хоче ще й нами верховодити. А не даєш ся — то знищу! З торбами пуцу! Хочби й ціле село!

О с а в у л а : Тож бо то й є, що село дає ся!
Д е х т о : Хруні, хруні! От горе!

П и с а р : Чекай! Ми вам покажем! Аби лише постягати ще деяких старших газдів таких, як от наш Петро, що „старий — молодий серцем“, викуримо ми тоту хруніяду зі села, ой викуримо!

Д ь о р д і й : Дамо їм добрий примір, покажемо шлях чесного житя, то всі підуть за нами. Я вірю в побіду добра над злом...

О с а в у л а : В побіду сьвітла над темнотою. Підуть наші Йойни і їм подібні з наших сел і не буде хрунів...

П и с а р : Ой правда, братя! Є роботи на всі роки! А до неї треба взяти ся з вірою і охотою, бо круки-ворони нас роздзьобають. „Горе приспало рідну країну“ каже ся в пісні. Та ще яке горе! А ми мусимо бути ватагою,

що гонить те горе вон — рукою і серцем!...
(Мала павза).

О с а в у л а: А коли вже нагадав тоту пісню,
то й засьпіваймо єї. Сеж одна точка з
завтрішної програми! (Встають, сьпівають звісну
пісоньку зі „Збірника січових пісень“ *):

Горе приспало рідну країну,
Недоля тисне руську родину!
Марш, марш, козаки всі враз!
Раз-два-три, поки слухний час!
і т. д.

(З а в і с а).

* „Збірник січових пісень“ видан на накладом Миколи Грабчука
в Чернівцях, друкарня „Австрія“.

III. Дія.

(Тота сама комната, лише пообвішувана вінками ізза вчєрашнього вечєра. Зібрало ся багато єїчового парубоцтва й дівчат. За столом сидить о савула, писар тай другі. Розмовляють. Дівчатка й собі проміж собою гуторять. В хаті стоїть гамір хвилину, відтак розмова переходить в уста побдиноких осіб).

О савула: Ну, щож ви кажете на тєє, панове товариство, що у нас тепер огонь за огнем?

Писар: Та звичайно. Постягати добро уміли, та устеречи його якось не потраплять. То діти підпалять, граючи ся сірничками, то таки й старші з любої люлєчки, або й парібки за тими цигарами: курить, курить тай денебудь закине. І не в тямку єму, де закинув. В солому, то в солому, або так собі де на обійстю. Аби тобі хоч ногою придусив — де там! Оттак собі кине — а вітер собі здойме, іскра творить іскру — тай нещастє готове!

Дєхто з гурту: Таки так — правда!

О савула: Тай хто вже нині не курить: яке-таке, малє, що лєдво тобі від землі відросло, а воно вже „цибантика“ в рот —

курить! Десь по других селах є заборона: „заказує ся в селі курити під грозою такої а такої кари“, — таблиці стоять по селу з наказом куреня, вартівники чи там нічна сторожа звертає на се увагу, коли хто про се забув, а у нас...

Дехто: Ет, аби пити було що в коршмі! Аби не засохла горівчана керниця тай аби баби не забули в селі сварити ся та лаяти ся, бо з того — дохід. Звичайно — робить ся суд — коршмі!

Нисар: Ой правда, вже то наш двірник не дуже дбає о добро села тай о порядок у громадї. Ой, не так у нас, як в других селах. — А то, що ми тут кажемо про курене тютюну — то вже в иньших краях порішена справа. От приміром в Англії є закон, що дітям не сьміє видати склепар ані алькоголю, ані тютюну, чи там цигар. І то до шіснацять лїт. Існує також острый надзїр над дїтворою в тїм зглядї: побачить хто приземка, що курить, зараз єму відбирає тютюн, чи цигаро, а то їй віддасть у руки родини, чи якої власти, аби покарали!

Осавула: А у нас? А деж би татуньо чи мамуня покарали за цигаро? От, най біднятко курить? Що воно там вікурить! Хиба тільки що кітка! Тай хлопчина бачить се і знає се, що єму за курене не зроблять ні-

чого — то курить де і що може: з початку покурює кукурудзяне волосє, потому „ді-
 лить ся“ з татом, братом або й гостем, коли
 котрий з них забуде тютюн на столі, а
 врешті й сам собі заробляє на „дим“: вхо-
 пить пару стручків кукурузи, чи там дещо
 муки, чи яєць з під курки тай таскає до
 коршми, міняє за тютюн. От, учить ся про-
 мислу! Промишляє так воно, промишляє, а
 не хоче подумати, ані навіть повірити, як
 тютюн здоровлю шкодить!

Дехто: Ага, кажи єму! Не повірить!

Писар: Курить, пускає гріш з димом — —

Дехто: Майструє з рота комин. (Сьміх).

Писар: Ая! тай і не зглянеш ся як хату
 тай ціле газдівство пустить з димом!

Дехто: Ой, правда! Та коби ще одно газдів-
 ство! А то часом і пів села згорить при
 такій нещасливій оказії! (Потікування).

Осавула: А потому — кий жебрачий у
 руки тай старцем по сьвіту!

Писар: Ой, правда! Як піде весь здобуток
 з димом — то звідкиж взяти бідакам гроша,
 звідки наново відбудувати ся? У нас попри
 одно лихо є все ще друге лихо, що тамтим
 лихом поганяє. Не досить що курить усякий,
 чи треба, чи не треба — —

Дехто: Тай на що взагалі тото курене при-
 дасть ся? В чию кишеню ідуть гроші за

дим? Хиба в нашу, мужицьку? Не волів би собі страви ліпшої купити, або коли хочеш уже приємности то замість тютюну — купити чаю, цукру — тай маєш в дома празник — —

•Хлопці: Правда, чиста правда!

Писар: Правда. Але я ще до чого иньшого кажу. Я гадаю про те, що у нас на припадок огню-пожару нема поратунку. А чому? Бо люди не асекурують ся! Забувають на те, що нещасте не по лісах, лиш по людях ходить! А потому нужда, біда!

Осавула: Таки так. А товариств обезпечень у нас не бракує. В кождім місті чи місточку є агент славного нашого товариства „Дністер“ у Львові, що в разі нещастя виплатить раз-два асекураційну суму і спокій голові!

Всі: От, справді хосенне товариство!

Писар: Дуже хосенне. І ретельне. От, лужинецьким господарам, що недавно погоріли, виплатило щось до 6 днів гроші, тай уже відбудовують ся.

Осавула: Тай під чужі плоти не підуть!

Дехто: Таки так!

Писар: Тому то ми Січовики повинні людям все а все згадувати та товчи про асекурацію, а тоді буде в нас далеко ліпше!

Голоси з гурту: Я зараз таки нині стану своїх намовляти до того! —

— Ого! У мене вже заасекурували ся! —

— Добрий початок! —

(Мала павза).

О с а в у л а: Але цікаво знати, хто підпалив вчора нашого „приятеля“ Йойну!

Д е х т о: Ага, от брата цікаве діло! Значить — і Йойна покушав, що „Січ“ вартує!

О с а в у л а: Менша річ, що покушав. Сеж і наше діло було, іти ратувати! Але — от, кажу, також має якогось щирого друга. Бо що єго підпалено — се річ певна. Заняло ся з такого боку, де не могло ніяк занести ані з цигара, ані з кухні! І гляди — згорів Йойна!

И с а р; Кажи товаришу — Йойнова коршма, а не він сам!

О с а в у л а: А був би може й сам згорів, як би не наші хлопці!

Д е х т о: Ет, перепинило нам у вечерку!

П и с а р: Та правда! Ще всіх точок програми не вичерпали, я що йно зачав виголошувати „Празник у Такові“, а тут тру-ру-ру! під вікном: наш сурмач дме на тривогу! Зірвали ся й побігли. І гості з нами — делегати „Січий“ — і всі.

О с а в у л а: Що правда — то правда, хвацько ішло! Поставили ся хлопці!

Дехто (жартом): А леж горіло, горіло! „Ой, коршмонько, ти богине, в тобі наша праця гине!“ (Сьміх, регіт).

Писар: Приступити було тяжко. Пекло тай годі. А тут ще крик, зойк: Йойна гвалтує, Йойниха верещить найпекольнійшим бабським ревом, дівтора кричить наче „гоєві“ поросята!

Голос з гурту: Як не пищати, коли пече і присмалює як гуску під шабаш! (Сьміх).

Осавула: А нараз — гвалт такий, що й уха лускають: Йойна спостеріг, що нема єго найстаршого Мехля. В огни певно згорить! Що кине ся наш Йойна в огонь, то подасть ся назад! Серце батьківське каже єму йти ратувати свого первородного, а тут і обава о власне житє не пускає кинути ся в огонь! Тай ще Йойниха тай діти причіпили ся до кафтана — не пускають в огонь, знають чим то пахне!... Гай нішт тате! — кричать. — Ді верст ти тойт, гай нішт!! — І як би не наш Дьордйко — дай єму Боже здоровля! — не кушатиб уже Йойновому Мехлеви „шабасбронфен!“

Голоси: Ой, правда! — А не знати, чи вернув уже з міста — від лікаря?

Писар: Ще ні! Але ось-ось що невидко! Знаєте, братя, Дьордйко таки дуже відважна людина! Знаємо єго всі не від нині — леп-

ський з него хлопець — правда? (Потакувани).
— Знаємо також, що він кріпкий собі на диво і відважний — як то кажуть: в огонь піде! — але він такий уже, що пари йому не має!

Г о л о с и: Ой, правда! Що правда, то правда!
Орел не парубок! — Відважний як лев!

О с а в у л а: Почув крик — скочив у грань — нема его — гадаємо — пропав! Хвилька — більше — дивимо ся й очам своїм не віримо: Дьордїй! Таскає перед себе Мехля як барана якого! Мехель мов неживий! Жиди до Мехля — Йойна хопив его за шию, цілує, тулить до себе... Мехель, Мехель, а майн лейбен! кричить. Йойниха кинула ся від Мехля до Дьордїйка — руки ему цілує! А руки попарені! Гей як попарені!

Г о л о с: Таж то полемінь, полемінь! Що ви собі гадаєте, люди!

О с а в у л а: Дивимо ся — паде наш Дьордїйко. З утоми. Тай від диму заперло в нїм віддих. Кинули ся люди до него ратувати. Прийшов до себе, славити Бога! Але відхорує попарене... Бравий хлопець! Золотий!

В с і: От вам січовик! Кошовий раз!

(Чути стуканє в двері, туди й звертають ся очі всіх. В слід за тим відчиняють ся двері на зазив „присимо!“ і входить Й о й н а: трохи блідий, сліди невиспаня пероляку, нещастя).

Йойна: Добрий вечір вам! Добрий вечір
 (Підступає несміливо і до савулі, простягає до него
 руку, котрої сїї не приймає, ховлючи свою правницю
 поза себе) Ну, подайте руку, не гнівайте ся!
 Приходить до вас той, що ви єго урату-
 вали, котрому ви уратували золото, скарби.
 — Подайте руку!

Осавула (поважно): Ратували ми, Йойно, бо
 се був наш обовязок — навіть свого ворога
 поратувати. Але руки ворогови не подаємо,
 тим більше, що той ворог послугує ся не-
 чесними ділами і руйнує нашого товариша!

Йойна (ще несміливіше): Алеж той ваш, як
 ви кажете, ворог приходить до вас зложити
 подяку — з цілого серця — велику подяку
 — і перестає вже бути вашим ворогом!
 (Напружева цікавість).

Осавула: Подяки від вас, Йойно, нам не
 потреба, бо, як кажу, ми зробили се, що
 зробили, з чистого обовязку. Дякуйте Про-
 видїню, що не дало вам спромоги розбити
 нас і наше товариство, бо в противнім разі
 не було би кому так порядно, обдумано ра-
 тувати. В „Січи“ ми сего навчили ся, в „Січи“.
 А щоб ви з тяжкого ворога стали нашим
 приятелем — в теє ми, даруйте за слово,
 не віримо!

Йойна (мякко): Чому не вірите? Га? Чому не
 вірите?

О с а в у л а : А тому не віримо, бож ви й на
дальше останете в нашім селі і на дальше
будете вести коршму, упоювати наших не-
зрячих людей, шкодити руському народови...

Г о л о с и : Так воно є! Правда!

Й о й н а : Алеж пані Січовики! Що вам шко-
дить коршма? Ви до неї не підете, анї ваша
родина не піде. Тих кількох на селі, що
пють, уже не відвернете від келишка! А я
хочу бути ваш приятель, чуєте? Анї словом
більше не писну проти вас, анї словом! Абим
так жив! Аби моя жінка й діти так жили!
(Горачо). Так мені дай Боже!... Чуєте, як я
клену ся?... Тай чого я маю бути проти вас?
Чого? Хто мені ратував хату? хто? Ви!...
Ну, хата і що в хаті було — се дурниця!
Се все заасекуроване. За найменьшу шкоду
дістану заплату — —

Г о л о с : Видиш? що жид — то голова!

Й о й н а : Але я мав дома щось такого, на що
нема асекурації! Моє щастє, мої скарби!!
Чи ж на щастє є асекурация? Чи можна
оплатити щастє, як воно пропаде? Ой ні!
Ні, ні! А у нас жидів — щастє, то наші
діти, наші сини, доньки! Щож би я був
зробив без мого Мехля? Що? (Дуже горачо).
Я був би збожеволів! Я був би здурнів,
скапцанів, гірше від Абрума! Що Абрум!
Він нічого не мав — то й нічого не стратив!

А я? Стратити єдиного сина? потїху? осолоду?... О Мехель, Мехель!! — — Де ваш Дьордїй, де він, най поцілую єму тоті руки, що виратували мою дитину! Де він?...

Писар: На що вам єго? Виж єго поцілували добре перед судом!

Голос: Як правдивий Юда!

Йойна (зворушено): Простїть менї, даруйте! Я мусїв!... Але тепер — я пографлю показати свою вдячність. Навїть грїшми! Що у мене гроші? Полова! Добре, що моя дитина жиє, мій Мехель!... Даю на товариство „Сїч“ двїста корон! (Торжественно). Що? може мало? (Виймає гроші). А правда! Таки мало! Даю 400 корон! На почесне! На зріст „Сїчи“! (Подає осавулаї). На! берїть від Йойни! Від жида, що вміє бути вдячним! (Осавула не приймає їх, відвертає ся від грошиї). Берїть, берїть від приятеля! Прошу вас, не гордїть моїм щирим грошем. — —

Голос: Та чому ї не взяти? (Гомін).

(Осавула не бере, Йойна звертає ся до писаря. Міктив входить Дьордїй: стає в порозї, приглядає ся всїй тїй подїї зі здивованєм; обї руки в него пообязуванї, голова рівнож, чути сильну волю йодо-форму. Шепти між дївчатами в сторону Аняї: Дьордїй! Ади, Дьордїй, Анице! Ого, сарака!)

Писар: Не менї вашї гроші, Йойно! Не нам! Ми не платнї ратівники життя! Не треба нам грошиї — від вас!

Й о й н а (обертаєть ся довокола, спостеріг Дьордїя): А Дьордїй! (Дуже щиро). Ніхто не бере мого дарунку! Ніхто! Мусите ви взяти, Дьордїю, виж преці кошовий товариства! І (горячо) спаситель моєї дитини! Спасителю мій, мій! Дай руки, най цілую!... Пообвивані! Болить! Рани, рани! За мене, за Йойну і за єго Мехля! О чесний чоловіче! О золоте серце! На тобі гроші! О диямант — не серце!

Дь о р д ї й (випрямив ся на весь ріст): Йойно! Дайте собі спокій з грішми і дияментами! Ніякий я диямент, дякувати небесам, бо диямент тане в огни, а я не стопив ся, жию ще! Не диямент я, лише „Січовик!“... А гроший, Йойно, мені не давайте ніяких! Виж мені не винні! Я вам винен! Суд преці присудив! Ви мали сьвідків! Я вам винен! (Заворужена. А н и ц я вибігає, закривши лице хустиною).

Й о й н а (розвучливо): І сей не хоче! Тоті люди сьміють ся з гроша! Гордять грошем! Вони самі — гроші! Дивні люди!

П и с а р: Слухайте Йойно і ви товариші! Гроший „Січ“ наша від Йойни не возьме, бо вони нечисті, криваві — з кривавого ремесла! Нам їх не треба. Але хочете мати рахунок з нами, приятельський рахунок — то відчепить ся від Дьордїйка. — —

Й о й н а: То мій спаситель!

П и с а р: Маєте судове право чіпати ся єго

за якийсь (іронічно) довг — щось близько 200 золотих — нищити его майно і вбивати матір его добру і чесну — то зречіть ся того вашого права, опустіть ему довг! —

Йойна: Алеж тепер я его довжник! Я не знаю жадного довгу у Дьордія!

Голос: Але на письмі, бо то Юда!

Писар: Не треба письма, свідків так багато!

Дьордій: Алеж що ви робите! Не рабуйте Йойни!

Йойна: Радо пишусь на такий рабунок!

Писар: Ну, позволь же нам товаришу, кінчати діло. Не мішай ся, прошу! (до Йойни). А ви, Йойно, зречіть ся тут при людях своєї претенсії!

Йойна: Радо, дуже радо! (Торжественно). Я Йойна Грубер, коршмар ваш, заявляю, що Дьордій Янчук і мати его Параска Янчук сплатили мені весь довг і від нині не маю до них жадної претенсії!

Голос з гурту: Абисте були свідомі того, люди!

Осавула: А я вам ще що пораджу, Йойно: будьте такі ласкаві тай чемні тай опустіть наше село. Нам, як бачите, не треба коршми, незадовго прийде нове покоління, що єї занедбає цілковито — з чогож тоді будете жити? На тих пару „авшусів“ не спускайте ся, не багато вам зарібку за них прийде,

шкода вашої (іронічно) праці! От, ідть собі до міста тай розпічніть який уцтивий зарібок, аби з вашого Мехля вийшли чесні люди!

Йойна: Або я знаю, хиба — —

Аниця (вбігає притьмом): Повели, шандарі повели Макрину тай Ілька Мака до громадської канцелярії.

Йойна (переляканий): Що ти кажеш? Не може бути!

Аниця: Те кажу, що чуєте! Виж і повинні тїшити ся, Йойно, що так стало ся: їх же повели за підпал. Кажуть — вони обоє на спілку підпалили вас! Ваші приятелі, сьвідки! А пянї!!

Йойна (видимо переляканий): Ой нема чого тїшити ся, нема чого!... Що я кажу? Добре, що їх зловили, бігме, добре! Чекайте, біжуйте!... Бувайте — — (вибіг).

Голос: А тепер в нїм горить, горить! Гасїть! Люди!

Нисар: Ого, того вогню не вгасити! „Сїч“ не поможе, де нечиста совість!...

Голос: Але чого побіг, за чим так скоро?

Нисар: Хиба трудно відгадати? Якесь нечисте діло! Я гадаю, що сьвідки підпалили, бо не дотримав обітницї! Може за мало дав!

Всі: Ади, як воно! Може бути!

Дьордїй (стає по серединї): Братя! Що нам забивати собі голови Йойновим клопотом!

Мпиро своє діло дбаймо!... Передівсім дякую вам за щиру поміч у всім моім лиху із Йойною! Сердечно дякую! Не загине наша Русь-Україна, коли має таке тверезе, чесне, розумне, щире, братолюбне парубоцтво! З него виросте велика сила народня, а де сила — там уже й народ! Серцями нашими здвигнемо народну съвятиню, оточимо її оплотом слави. А коли царити буде в ній взаїмна велика любов, братолюбіє — тоді прийде доля, воля, воскресєнє люду і народу! — Ах, коби ми вже раз діждали тої великої хвилі, коби ми діждали!

Писар: Хлопці, дівчата, товариство! Ануте, затягнім нашої — вчєрашньої!

(Всі стають, дєхто виймає напір, книжочку. Сьшвають):

Наша славна Україно —
 Ой козацка земле мила!
 Ми за тебе без упину
 Мем боротись кількн сила!
 Дорога твоя нам слава,
 В серцю нашім ти єдина!
 Мила там де степ широкий,
 Мила там — де верховина!
 і т. д.

(Завіса спадає помалу).

Купуйте!

Купуйте!

Хлопська „ГРОМАДА“ читанка

зладив Козак Невмирака.

Ціна 60 сотиків.

Замовляти у Миколи Грабчука, Чернівці, друкарня „Австрій“. Належитість можна прислати марками.

Є се дуже любя, цікава, весела і поучаюча книжка для народу, яку кождий повинен собі купити. — Хто замовляє 10 примірників, дістає один примірник даром. — Гроші треба прислати наперед. Замовляйте скоро, бо наклад невеликий. А хто не купить — пожалує.

Відкрита передплата на просвітно-популярний місячник

„ГРІМ“

який виходить в Чернівцях книжочками раз на місяць.

Передплата на цілий рік 1 Кор. 20 сот.

„Грім“ призначений для масового ширення, є дуже цікавий, отже кождий повинен безусловно его передплачувати. Грошеві посилки і замовлення адресувати треба так:

До редакції „Грому“ в Чернівцях, улиця Паньська ч. 13.

○○○○○ „ЗБІРНИК ШІСЕНЬ“ ○○○○○

Ціна 40 сот. січових і патріотичних. Ціна 40 сот.

Замовляти у Миколи Грабчука в Чернівцях, друкарня „Австрія“.

Накладом Миколи Грабчука і Івана
Чупрея в Чернівцях виїшов

● „Отаман“ ●

підручник для „Січей“, „Соколів“,
Читалень і т. д.

Потрібний для кожного, бо мі-
стить поради, як вести товариства,
команду, взірці подання, рекурсів ітд.
А крім того містить взірці подань
о віче і фестин.

Ціна одного примірника 1 Кор.,
з поштою 1 Кор. 10 сот.

Замовляйте скоро, бо наклад не-
великий.

Хто замовляє пять примірників,
дістає один прим. даром

Гроші висилати на адресу: М.
Грабчук, Чернівці, друк. „Австрія“.

Дуже цікаві і поучаючі книжки

можна дістати у Миколи Грабча
в Чернівцях, друкарня „Австрія“

Жадайте спис книжок,
висилає ся даром.

„Громадський Голос“

радикальна, політична часопись

Виходить у Львові, ул.
два рази на тиждень

Передплата вносить без додатків в Австрії: річно піврочко 4 К. В Росії: на рік 4 руб., на пів року 2 руб. В Америці: річно 2 і пів доляра. — З додатком літературно-науковим о одну корону, а в гумористично-сатирич-ним о 1 К 50 сот. більше, в обома 2 К 50 сот.